

PAPER DETAILS

TITLE: ESKISEHIR'DE BİR SAGALTMA OCAGI: ALBASTI

AUTHORS: Asli BÜYÜKOKUTAN TÖRET,Tugçe ÖZDEMİR

PAGES: 677-690

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2579083>

ESKİŞEHİR'DE BİR SAĞALTMA OCAĞI: ALBASTI

A HEALING IN ESKİŞEHİR: ALBASTI

Aslı BÜYÜKOKUTAN TÖRET*-Tuğçe ÖZDEMİR**

ÖZ: Lohusa ve yeni doğan bebeğe musallat olmasıyla bilinen “albasti”, kötü ruhlu dişi bir ruhtur. Türk topluluklarında yaygın olarak bilinen bu şerir ruhun vereceği zarardan korunmak adına bazı inanış ve uygulamalar bulunmaktadır. Bunlar arasında halk hekimliğine bağlı tedavi ve korunma yöntemleri olmakla birlikte ocağa müracaat etme de vardır. Ahır, samanlık, viranelik, ıssız yer ve su kaynaklarında barınan, lohusanın ve bebeğinin ciğerini söküp götürmesinden korkulan bu tehlikeli varlığı yakalayan kişi onu, kendi soyundan kimseye zarar vermemesi şartıyla bırakır ve buna karşılık albasti ocağı olur. Albasti inancı, ocaklık geleneği ile soydan taşınarak bugüne kadar ulaşmıştır. Makalede, Eskişehir merkez ilçeye bağlı Yahnıkapan mahallesinde hizmet veren Albasti ocağı üzerinde durulmuştur. Taliplerini on iki imamdaki güç olarak yaptığı uygulamalarla tedavi etmekte olduğunu belirten ocak, Horasan’dan gelen Alevi Türkmen aşiretlerine dayanmaktadır. Çalışmanın verileri, 2020-2022 yılları arasında bilimsel araştırma projesi kapsamında gerçekleştirilen saha araştırmasına dayanmaktadır. Albasti ocağından derinlemesine mülakat ve gözlem teknikleriyle elde edilen malzeme esas alınmıştır. Yapılan değerlendirmede ocağın, sağaltma ocağı olarak aktif bir şekilde hizmet vermeye devam ettiği görülmüştür. Günümüzde birçok ocağın, yeni nesil tarafından sürdürülmek istenmemesi nedeniyle kapandığı göz önünde bulundurulduğunda Albasti ocağı, kent toplumunda kültürel belleğin sürekliliği açısından önemli bir işlevi yerine getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eskişehir, albasti, ocak, lohusa, halk hekimliği.

ABSTRACT: Known to haunt women postpartum and newborn babies, “albasti” is a female spirit designed with an evil spirit. There are some beliefs and practices to be protected from the harm of this evil spirit, which is widely known in Turkish communities. Among these, there is also an application to the hearth together with the treatment and prevention methods related to folk medicine. The person who catches the dangerous creature found in barns, haystacks, ruins, desolate places, and water sources, which is feared to rip out the liver of the puerperal and her baby, releases him on the condition that he does not harm anyone of his own and against this becomes the albasti hearth. The belief in Albasti has survived to this day by being carried from the lineage with the tradition of hearth treaty. This article focuses on the Albasti hearth, which serves in the Yahnıkapan neighborhood of the central district of Eskişehir. Hearth, who states that she treats her suitors with the practices she made by taking the power of twelve imams, is based on the Alevi Turkmen tribes coming from Khorasan. The data of the study is based on the

* Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Eskişehir - abuyukokutan@hotmail.com (Orcid: 0000-0001-8732-6043)

** Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi / Eskişehir - tugceozdemir26@gmail.com (Orcid: 0000-0001-9112-2641)

This article was checked by Turnitin.

field research carried out within the scope of the scientific research project between the years 2020-2022. The material obtained from the Albasti hearth through in-depth interview and observation techniques is based. In the evaluation, it has been seen that the hearth continues to serve actively as a healing hearth. Considering that many hearths are closed due to the unwillingness to be maintained by the new generation the Albasti hearths fulfill an important function in terms of the continuity of cultural memory in the urban society.

Keywords: Eskişehir, albasti, hearth, postpartum, folk medicine.

Giriş

Sözlüklerde “ateşin tüttüğü yer” anlamıyla kendine yer bulan ocak, Türk kültüründe boyut kazanarak “soy”, “aile” gibi anlamların karşılığı olmuştur. Ateş ailenin yaşamını sürdürdüğünü göstermekte ve yaşam alanının canlılığını temsil etmektedir. Ateş hem mutfakta hem de ısınmada temel bir ihtiyaç olması nedeniyle kült haline gelerek ocak gibi kelimelerin anlamlarını zenginleştirmiştir.

Ocak sadece ateş kültüyle sınırlandırılmamış ve farklı anlamlarla donatılmıştır. Dîvânı Lugâti't-Türk'te "ocaklı ev", "ocaklık yer", "ocaklan-" şeklinde geçen kelimenin Türkçe Sözlük'te (2009: 1488) on farklı karşılığına yer verilmiştir.¹ Yazıda, “bazı hastalıkları iyi ettiğine inanılan aile” manası kullanılacaktır.

Halk hekimliği kapsamında yer alan “ocak” kavramı, tıp ilminin henüz gelişmediği dönemlerde sağlık ihtiyacından doğan bir olgudur. Soy ve aile ile ilişkilendirilerek adlandırılmıştır. İçinde bulunduğu toplumun kültürüyle yoğrularak çeşitli inanış ve uygulamalarla şekil almış ve günümüze kadar ulaşmıştır. Bugün alternatif tıp olarak da adlandırılan halk hekimliği ve hastalık sağaltımında önemli bir role sahip “ocaklı” kişilere müracaatın artması dikkat çekicidir.

Ocak kavramının sağaltmayla özdeşleşmesi şamanlığa kadar dayanmaktadır. İslam öncesinde birçok derde deva olan şamanlar şifa bulabilmek için de başvurulmuş kişilerdir. Başa gelen tüm hastalık ve felaketlere kötü ruhların ve iyelerin sebep olduğuna inanılmaktadır. Bu kötü ruhlar ve iyelerden korunabilmenin en temel yolu onları korkutarak uzaklaştırmaktır.

¹ Türk Dil Kurumu'nun hazırlamış olduğu Türkçe Sözlük'te ocak; “1. Ateş yakmaya yarayan, pişirme, ısıtma, ısınma vb. amaçlarla kullanılan yer. 2. Şömine. 3. Isı vererek üzerine veya içine konulan maddeleri ısıtan, pişiren, kaynatan, eriten araç veya alet. 4. Kahvelerde, kuruluşlarda çay, kahve vb.nin yapıldığı yer. 5. Yer üstünde veya yer altında cevher çıkarılan yer. 6. Bahçelerde ve bostanlarda her tür meyve ve sebze ekimine ayrılmış, çevresinden biraz yükseltilmiş toprak parçası. 7. Aynı amaç ve düşünceyi paylaşanların kurdukları kuruluş veya toplandıkları, görev yaptıkları yer. 8. Ev, aile, soy. 9. Bazı hastalıkları iyi ettiğine inanılan aile. 10. Yılın otuz bir gün süren, birinci ayı, kânunusani” olarak verilmektedir.

Eski Türk toplumunda başka rolleri de bulunmakla birlikte kötü ruhların sebep olduğu hastalıkları tedavi etme, olası olumsuzluklardan bireyleri uzak tutma yönünde bazı pratikleri gerçekleştiren “kam”lar bulunmaktaydı. Doğaüstü güçlerle iletişim kurabilme gücüne ve yeteneğine sahip olan kişilerin bu özellikleri soylarından gelmekteydi (Kalafat, 1999: 75).

Türk halk hekimliğinde dinsel ve büyüsel uygulamalara müracaat edilmektedir. Türkler, hastalığın da hastalıktan kurtulmanın da Tanrı ve iyeler sayesinde olduğuna inandıkları için çareyi bu güçlerde aramışlardır. Kamlar da Tanrı ve ruhlarla iletişim kuran, dinsel-büyüsel yöntemlerin icracılarıdır (Dağı, 2020: 72). Bu uygulamaları gerçekleştirirken temas büyüsünü kullanarak doğanın getirisi bitkilerden, taşlardan, topraktan, sudan, demirden ve ateşten yararlanmaktadır.

Şamana göre hastalık, bireyin etrafındaki gözle görülen ve görülmeyen varlıkların bireyi etkilemesi neticesinde ortaya çıkar. Canlı bir varlık olan doğa, bireyler tarafından ihmal edilmiş ve doğa-insan ilişkisi bozulmuştur. Bu durum da yeryüzünde hastalık, kıtlık, fakirlik gibi bazı olumsuzlukların ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Bayat, 2021: 233).

İslamiyet öncesinde Türkler, ak ve kara iyelerin, ata ruhlarının olduğu yerde yaşadıklarına ve sağlıklı yaşayabilmek için bu ruhlarla arayı iyi tutmak gerektiğine inanırlardı. Hastalıkların nedeninin iyelerle, ruhlarla aralarının bozulması olduğuna, kendilerini kızdırıp üzmelerine (Koşay, 1956: 87; Sever, 2016: 159), vücutta çıkan her çeşit yaranın nedenini de kötü ruhların ısırmasına bağlarlardı (İnan, 1976: 72; Sever 2016: 159).

Şamanın görevi insanlara yardım etmektir. Tedaviyi para kazanmak için yapmaz. Eməğinin karşılığı olarak verilen sembolik hediyelere razı olur. Bu hediyeler, hastanın ekonomik durumuna göre değişir. İster hastanın özel eşyası ister para ya da küçükbaş hayvan olsun her durumda şaman yaptığı sağaltma için kendisine hediye, ruhlarına ise kurban almış olur. Sağaltmanın karşılığı olarak hediye ruhlara istediğine, alınmadığı takdirde şamana kızacaklarına ve tepki göstereceklerine inanılır (Bayat, 2021: 259).

İslamiyet’in kabulüyle birlikte şamanın sağlatma işlevini ocaklılar üstlenmiştir. Bu bağlamda şifa bulmak için gidilen yere “ocak”, bazı hastalıkların tedavisini gerçekleştirmeye çalışan aile fertlerine de “ocaklı” denilmektedir. Ocaklı olabilmek için rüya görmek, tılsımlı su içmek ya da el almak gerekmektedir. Ocaklı olmanın devamlılığı için el verme işleminin sürdürülmesi ya da ocak olarak nitelendirilen evin yok olmaması ve soyun devam ettirilmesi gerekir. Dolayısıyla kut birtakım yol ve yöntemlerle aktarılmaktadır (Çeribaş, 2021: 1189-1203). İleride bahsedileceği üzere, ocaklı olmanın bir diğer tarafı Alkarısı ile ilgilidir. Alkarısını yakalayan kişinin, vücuduna iğne batırmak ya da ona ait bir şeyi almak yoluyla onu

kendine bağı kılacağına inanılmaktadır. Kendi soyundan kimseye zarar vermemesi şartıyla Alkarısını bırakan kişi Albastı ocağı olmaktadır.

Ocaklarda süreklilik soy esasına dayalı olarak devam eder ki atalar kültü ile ilişkisinin bir göstergesidir (İnan 1976: 44). Ocaklı kişi gelen hastaya tıpkı bir şaman gibi uygulamasının bütün gereklerini yerine getirerek hastanın itikat etmesini bekler. Doğanın ve yaratıcının gücünden destek alarak dinsel ve büyüsel işlemler etrafında şekillenen uygulamaların tamamlanabilmesi için hastanın inanması ve kendini ocaklı kişiye bırakması gerekmektedir.

Sağaltma işlemini gerçekleştiren ocaklılar her hastalığı tedavi edemez. El aldığı hastalıklar bir ya da birkaç tanedir ve onun uygulama yetisine sahiptir. Uygulamayı da atasından görerek ve atasının yanında deneyerek öğrenir. Toplum nazarında kutsiyet atfedilen, uzmanlık alanı dışında diğer hastalıkları da tedavi edebileceğine inanılan ocaklı, diğer hastalıkların tedavi yöntemini ya bilmez ya da tesir etmeyeceğine inanır.

Makalede, Yahnıkapan mahallesinde sağaltma hizmetine devam eden Albastı ocağı hakkında bilgi verilecektir. Mahallede yaşayan çoğu kişinin Alevi olması ve ocağı sürdüren soyun Alevi bir kökene sahip olması açısından bakıldığında “ocak”, hem aile, soy hem ev/barınılan yer, hem sağaltma/şifa hem de Alevi-Bektaşî geleneğindeki ocakzadelîği temsil etmektedir. Başlangıcı yüz yetmiş yıl öncesine dayanan ocak, kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Burada öncelikle yazılı kaynaklardan hareketle albastı üzerinde durulacak, ardından Yahnıkapan mahallesindeki Albastı ocağı ve ocağın hastalığı sağaltma işlemleri hakkında bilgi verilecektir.

1. Albastı

“Al” bir rengi temsil etmeden önce bir ruhu karşılamıştır. Çoğunlukla kara iye olarak anılan bu ruh, lohusa ve bebeğine zarar vermesiyle bilinmektedir (Acıpayamlı, 1961: 166). Sümerce Sözlükte “Ala” cin, şeytan, iblis (Büyük Sümerce Sözlük, 43), olarak geçmektedir. Kültürel bir boyut kazandırılan “al ruhu” kadın cinsiyetiyle bütünleştirilmiştir. Kadın cinsiyeti kazandırılmasıyla ve lohusa kadınları yalnızken basmasıyla “alkız”, “alkarısı”, “albastı” adlarıyla anılmıştır.

Halk hekimliğinde albastı olarak nitelendirilen rahatsızlık, modern tıpta doğum sonrası depresyon anlamına gelmektedir. Modern tıp tarafından tüm bulgu, teşhis ve tedavi yöntemleri izah edilmekle birlikte bugün kimi çevrelerce bu rahatsızlığa sebebiyet veren unsurun dişil bir şeytan/cin olduğuna inanılmaktadır. Bu inanmanın ortaya çıkışı hakkında bilgi veren ilk yazılı ve görsel kaynak Sümerlilere aittir. Sümer kültüründe lohusalara musallat olan bu dişil şeytan/cin’in adı Lilith’dır (Kılıç ve Eser, 2018: 34). (Lilith ile ilgili olarak bk. Patai, 1964: 295-314; Zingsem, 2007; Ercan, 2013: 89-103).

“Lilith efsanesi, Yahudi literatüründe özellikle Ben Sira Alfabeti adıyla bilinen bir kitap ile öne çıkmaktadır. Buna göre Lilith, Âdem ile eş zamanlı

olarak topraktan/tozdan yaratılmıştır. Bu onun kendisini Âdem ile eşit görmesine ve onun otoritesini reddetmesine yol açmıştır. Özellikle cinsel anlamda aşağıda olmayı reddeden Lilith, sonunda Âdem ile tartışarak Tanrı'nın söylenmesi yasak olan adını yüksek sesle söylemiş ve uçup gitmiştir. Âdem durumu Tanrı'ya bildirmiş, Tanrı da Lilith'i geri getirmeleri için üç meleğini görevlendirmiştir. Bu melekler Lilith'i Kızıldeniz'de bulurlar ancak Lilith geri dönmeyi reddeder, zira bu arada İblis ile birlikte olmuştur. Melekler geri dönmezse her gün İblisten olan çocuklarından yüz tanesinin öldürüleceğini söylerler. Lilith ise kendisinin bebeklerin hastalığına sebep olmak için yaratıldığını; çocuk erkek ise sekizinci, kız ise yirminci güne kadar onlara hâkim olacağını söyler" (Ünal, 2017: 107). Yahudilerin inancına göre dünyadaki bütün cinler Lilith'in evladıdır. Türk mitolojisinde de lohusa kadınları Alması, Albastı, Hal anası (Alkarısı)ndan kırk gün boyunca korumak gereklidir (Gazanfargizi, 2019: 131).

Türk efsanelerinin birçoğunda lohusa anneyi ve bebeği öldüremeyip yakalanan, yakalandıktan sonra affedilip denize veya akarsuya bırakılan alkarısının ardından suyun kırmızıya döndüğü anlatılmaktadır (Şimşek, 2017: 108-109). Ayrıca tılsımlı obje olarak ocaklı kişilerden alınan bez parçası, albastının kendisinden alındığı söylenen kırmızı parça, onu korkutan makas, süpürge çöpü, kırmızı yazma gibi objeler de benzerlik göstermektedir.

Kadın olarak tasvir edilen, bir taraftan korurken diğer taraftan ölüme sebebiyet veren albastının bu durumu, anaerkil yapının zayıflamasıyla ilgilidir. Kadının merkezde olduğu anaerkil düzende Ulu Ana, İlahe Ana olan kadın, ataerkil yapıda bu merkezi konumdan uzaklaşarak yardımcı karaktere, daha sonra da olumsuz bir tipe dönüşmüş olabilir (Karakaya, 2019: 17).

Türk topluluklarının hemen hepsinde bilinen bu ruh (Kalafat, 1999: 24) doğum süreciyle ilgili bir korku unsuru olarak bugüne kadar gelmiştir (Demren, 2018: 2). Taşıdığı yapı ve işlevleri ile kara iyeler zümresinden olduğuna inanılan albastının dış görünüşü farklı şekillerde tasvir edilmektedir (Araz, 1995: 31). Bazen bir gölge bazen de korkunç bir varlık olarak görülmektedir (Demren, 2018: 5). Atlara, lohusalara ve bebeklere zarar veren, lohusa hummasına neden olan albastının (Boratav, 2013: 91) kara, kırmızı ve sarı olarak üç çeşidi olduğundan söz edilmektedir (Şimşek, 2017: 100).

Kırgız-Kazak Türklerinin anlatmalarında, "kara albastı" ve "sarı albastı" çeşitlerine yer verilir. Sarı albastılar, hoca ya da baksıların okumalarıyla uzaklaşırken kara albastıları, ocaklılar dışında kimse uzaklaştıramaz. Sarışın bir kadın görünümünde tasvir edilen sarı albastı kimi zaman keçi ya da tilki kılığına girerek lohusaların ciğerlerini alır, suya atar. Baksılar ya da ocaklılar alınan ciğerin yerine konulması için uğraşırlar (İnan, 2000: 169-170).

Eski Türklerde saygı duyulan ateş, kırmızı renkle simgelenmiştir. Umay'la ilişkisi tartışılan Alkarısı inancının al renkle ya da ateşle ilişkisi olmalıdır Alkarısı, Umay'ın kendisi ya da onun kötülüğü temsil eden bir şekli olabilir. Türk topluluklarında Umay, ateş ruhu olarak görülür. Çocukla ve kadınla ilgili bir ruhtur (Çoruhlu, 2002: 41; Demren, 2008: 191). Doğum esnasında Umay anadan doğumun kolaylaştırılması beklenirken doğumdan sonra karşıtı olan "albastı"dan kaçınmanın yolları aranmaktadır. Alkarısı kıskanç bir ruhu temsil eder. Yeni doğum yapmış kadınların en zayıf anında bebeklerini ellerinden alarak mutluluğunu bozmak ister.

Ağıl, samanlık, viranelik ve ıssız yerlerde, kaya, çeşme ve su kaynaklarında saklandığı kabul edilen alkarısının (Örnek, 1977: 145) loğusanın evine bacadan inerek ya da gece herkes uyuduktan sonra girdiğine inanılmaktadır. Bu nedenle, loğusa yatağının ocağa uzak bir yere yapılmasına özen gösterilmektedir (Ülkütaşır, 1977: 5). Bununla birlikte, bahçelerdeki büyük ceviz ağaçlarının dalı ya da altı, su kenarları, iğde ağaçlarının bulunduğu mekânlar, suyun geçtiği bölgelerde kurulan köprü veya borular, kül veya tezeklerin yığılı olduğu yerlerin üstü ve av alanları insanların albastıya rastladıkları mahallerdendir (Turdimov, 1999, 261).

Alkarısından uzak durmak ve korunmak için alınan bazı önlemler bulunmaktadır. Alkarısının eğleştiği ve saklandığı yerler olarak kabul edilen söz konusu mekânlara besmeleyle ve destur çekilerek girilmesi (Çobanoğlu, 2021: 134), lohusanın bulunduğu odada süpürge, ayna, bıçak, makas gibi demir nesnelerle, çörek otu, soğan, sarımsak, nazarlık, Kur'an-ı Kerim bulundurulması, başına al kurdele ya da al yazma bağlanması (Acıpayamlı, 1961: 174), odasında sürekli lamba yakılması (Küçük, 1989: 469) bunlar arasındadır. Azerbaycan Türkleri arasındaki inanışa göre, Fatmatüz-Zehra, lohusaları Alkarısından korur. Onun adını anan kadına musallat olmaz. Ya da kadının yastığının altına kurt derisi koyulur (Arık, 2005: 134-137). Alınan bütün önlemlere rağmen lohusanın çok ağrısı varsa, morarıyor, sayıklıyor, bayılıyorsa hoca ya da ocaklı çağırılması, tüfek atılıp, tencere kapakları vurularak gürültü yapılması bu ruhu kovmak için verilen uğraşlardır (Duvarcı, 2005: 129). Albastı anında lohusa kadınlara daha önce albastıyı yakalayan ocaklı kişilerin adını zikretmesi söylenir. Alkarısının o ismi duyduğunda bebeği bırakıp kaçacağına inanılır (KK-1; KK-2).³

Alkarısı, iğne batırılarak, dua okunarak yakalanabilmektedir. Yakalayan kişinin sülalesine zarar vermeyeceğini söylemesi şartıyla serbest bırakılır ya da ev işlerinde kullanılır. Alkarısını yakalayanın kişisel eşyaları da yeni doğan bebekleri ve lohusaları korumaktadır (Çobanoğlu, 2021: 136). Alkarısının atın üstünde ya da elinde bebekle koşarken bir halatla, kesici bir aletin fırlatılmasıyla yakalanabildiği anlatılmaktadır (KK-1). Yakalayan kişi,

³ Çalışma içerisinde kaynak kişiler (KK-1, KK-2, KK-3 ...) şeklinde belirtilmiştir. Kişiler hakkındaki ayrıntılı bilgilere (adı, soyadı, doğum yeri ve yaşı, mesleği, görüşme tarihi) yazının sonunda yer verilmiştir.

kimseye zarar vermemesi koşuluyla, alkarısını serbest bıraktığı takdirde “al ocaklısı” olabilmektedir. Ocaklının şahsi bir eşyası loğusanın yanında bulunursa, Alkarısı lohusadan uzak durmaktadır. Alkarısının sebep olduğu olumsuzlukları da sadece al ocaklısı giderebilmektedir (Duvarcı, 1990: 36).

Alkızı tutan kişi alkızdan bir parça bez ya da eşya alabildiği gibi kendinden bir parça eşyayı da Alkarısını korkutmak ve sözünü hatırlatmak için aracı olarak kullanabilmektedir (KK-1, KK-2). Araştırma bölgemizde tespit edildiği üzere, Alkızı yakalayan kişiler “albastı ocağı” olarak anılmakta, lohusa kadınlara ve bebeklerine albasması için kendilerine başvurulmaktadır. Albastı ocağı, albasmasına uğrayan lohusa kadınları ve yeni doğanları içinde bulundukları sıkıntılı durumdan kurtarmak için bazı dinsel-büyüsel uygulamalara müracaat etmektedir. Albastı ile ilgili değerlendirmelere, albastı ocağı üzerinden devam etmekte fayda vardır.

2. Yahnıkapan Mahallesi ve Albastı Ocağı

2014 yılı öncesine kadar Eskişehir ilinin Odunpazarı ilçesine bağlı bir köy olarak geçen, kanun sonrası Odunpazarı ilçesine bağlı mahalle olan Yahnıkapan, Alevi kültürüne sahip bir topluluktan oluşmaktadır. Mahallenin kökeni Horasan Yörüklerine dayanan Alevi Türkmen aşiretleridir.

Yahnıkapan mahallesindeki albastı ocağından ocaklılar, ocağın sağaltma gücünün on iki imama dayandığını belirtmektedir.

Alevi inancının merkezinde üç kavram bulunmaktadır: Allah-Muhammed-Ali. Bu üç kavram Allah'ın varlığına ve birliğine, Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar bütün peygamberlerin hak olduğuna ve on iki imamın velayetine inanmayı içermektedir. Hz. Muhammed'den sonra dinin koruyucuları imamlardır ve sayıları on ikidir (Özdemir, 2017: 132).

İmam, topluluğunun en önünde bulunan, önder kimse demektir. Davranışları ve yaptıklarıyla topluma örnek olandır. Bu bağlamda, Ali'nin soyundan gelen imamlar da Tanrı'ya en yakın, Kuran'ın batın anlamlarını bilen, kutsal ve masum kabul edilen kişilerdir. Her birinin farklı olgunluk aşamaları, özellikleri ve nitelikleri bulunur (Eyüboğlu, 2000: 83; Zelyut, 1990: 40, 106, 340; Bozgeyik, 2000: 11). Alevi ocaklarında ve yapılan uygulamalarda dinsel bir güç olarak on iki imamın dile getirilmesi, söz konusu niteliklerin bütününden kaynaklanmaktadır. Ocağa itikat edildiği takdirde tüm kötü ruhlardan korunulacağına ve hastalıkların gidebileceğine inanılmaktadır.

Alevilikte Ehl-i Beyt kavramının içeriği, Hz. Muhammed ve kızı Hz. Fatıma ile birlikte On İki İmam'ın tamamını içine alacak şekilde genişletilmiştir (Özdemir, 2017: 60). “Fatma ananın eli değmiş gibi olsun” sözünden yola çıkılarak doğumda kadına kolaylıkların dilenmesi, Fatma ananın zorluk anında kolaylık sağlaması ve şifa olarak görülmesi On İki İmama olan bağlılığı şifa noktasında da göstermiştir.

Alevi geleneğinde “ocak”, soyu itibarı ile Hz. Muhammed ve On İki İmam'a dayanmakta olduğuna inanılan ailenin dinî anlamda meşruiyetini

ifade etmektedir (Yıldız, 2004: 323). Her Alevi, belli bir ocağa bağlıdır ve bu ocaktan olanlara “ocakzade” denir. Bununla birlikte, ocak olan Alevi ailelerin peygamber soyundan geldiklerine inanıldığı için kutsal kabul edilmeleri söz konusudur. Bu kutsiyet, halk hekimliğiyle ilişkilendirilen, şifa dağıtan, sağaltma yeteneği olan ocaklı kişiler olma potansiyelini de ocağa atfetmektedir.

Yahnıkapan mahallesinde hizmet veren Albastı ocağı, Eskişehir ve yakın çevresinde bilinen ve kerametine inanılarak saygı duyulan bir ocaktır. Albastı ocaklılarına “ocak” kavramı sorulduğunda, hem Hz. Muhammed ve Hz. Ali’ye dayanan soya tabilikten hem de çeşitli hastalıkların şifası için gidilen kutsal mekân olduğundan söz edilmiştir. Kendi ocaklarının ise hem söz konusu soyu güttüğü hem de albastı hastalığını tedavi ettiği belirtilmiştir.

Ocaklı soyundan geldiklerini belirten Albastı ocaklılarının bu vasfa sahip olmaları, yüz yetmiş yıl önce dedelerinin başından geçen bir olaya dayanmaktadır. Albastı ocaklısı olan Sevgi Doğan, dedelerinin ocaklı olma süreci ile ilgili şöyle bir rivayet anlatır: “Yahnıkapan köyünde Gözbaşı adında bir akarsu yer alır. Burada yetişen ve vücuttaki kanı temizleyen şifalı bir bitki vardır ki adına Gözbaşı otu denir. Ocaklı olacak dede, bu suyun yanından şifalı ot toplamak istemiştir. Şifalı otları topladıktan sonra balık tutmak için oltasını suya atınca oltasının ucuna Alkız adını verdiği bir su perisinin takıldığını söyler. Oltanın kancasına takılan ve canı yanan su perisi, dedeye, kendisini tekrar suya bırakmasını söyler ancak dede bu su perisini eve getirir. Alkız denilen su perisinin, insan ve balığın birleşimi ile denizkızına benzer bir görünüme sahip olduğu söylenir. Alkız, getir denildiğinde götürür, her ne söylenirse tam tersini yapar. Bu nedenle dede, ona bir şey yaptırmak istediğinde tam tersini söyler. Alkız, dedenin evinde yaklaşık on beş gün kadar yaşamıştır. Onun çektiği ıstırapı gören tüm köy halkı dedeye, onu bulduğu yere geri götürmesini söyler. Bunun üzerine Alkız da dedeye ‘Benden ne istersen yapayım ama ne olur beni geri götür’ diye yalvarır. Dede, ondan ne isteyeceğini bilemeyince Alkız, dedeye ‘O zaman ben sana bir ekmek vereyim, kapına gelen herkese bu ekmekten yedir. Onlara şifa olursun. Buradan da sana ekmek parası çıkar, geçimini sağlarsın’ der. Dede dayanamayarak Alkız’ı alır ve Gözbaşı’na geri götürür. Onu suya bıraktığında gölün her tarafı kan ile dolar, su kıpkırmızı olur ve Alkız suyun içinde kaybolup gider. Gitmeden önce dedenin gömleğinden bir parça yırtıp alır ve dönüp ‘Köyde hasta olan biri var mı?’ diye sorar. O günlerde köyde yeni doğum yapmış, sürekli sara nöbeti gibi nöbet geçiren, albasması hastalığına yakalanan bir kadından bahsedilir. Bunu öğrenen Alkız, dedeye, gömleğinden yırtılan bu parçayı o kadına götürmesini ve hem kendi yastığının altına hem de bebeğin beşiğine koymasını söylemiştir. Dede, Alkız’ın dediğini yapar. Kadın ve bebeği birkaç gün içinde iyileşir, bebeği sürekli olarak ağlamayı bırakır. Bu olaya bağlı olarak Alkız’ın, dedeye el verdiği söylenir. Böylelikle dede ve soyu albastı hastalığını iyileştirme

yetisine ve gücüne sahip olur. Albastı ocağı hizmete başlar ve el verme yöntemiyle kuşaktan kuşağa aktarılır”.

Rivayetten de anlaşılacağı üzere, ailenin albastı ocağı olmasını sağlayan unsur, dedenin yakaladığı Alkız’ı geri götürerek ona iyilik yapmasıdır. Alkız’ı, yakalayan ve bir müddet sonra aldığı yere götürüp bırakan kişi ve sülalesi ise loğusaları ve bebekleri iyileştirme gücüne sahip olur.

Ocaklı evden yenilen bir parça ekmek ve ocaklı kişinin gömleğinden alınan bir parça kumaş uygulaması temas prensibine dayanan sempatik bir sihir uygulamasıdır (Ateş, 2015: 152). Burada ekmeğin bir parçasını yiyen ya da gömleğin bir parçasına değen hasta, söz konusu unsurların bütünündeki güce sahip olacak ve iyileşecektir. Kullanılan nesnelerin Alkız ile ilişkilendirilmesi ve bu nesnelere Alkız’ın da temas etmiş olması gerekmektedir. Alınan ekmek Alkız’ın bereketiyle yoğrulan mayadan ve ocaktan çıkmalıdır ve kullanılan kumaş da ocaklı kişinin gömleği olmalıdır. Gömlek, albastı ocağının tılsımlı objesidir. Ocaklı kişinin dualı nefesi ve aracılığıyla hastaya temas ederek şifa dağıtmaktadır.

Albastı ocağındaki sağaltma yetisi ve gücü soydan devam eder. Ocaklı, kendisinde bulunan sağaltma kabiliyetini çocuğuna, torununa ya da aynı soydan uygun gördüğü birisine devreder. Soya dayalı ocaklı olabilmenin yolu ise el verme/el alma merasimidir. El verecek kişi, uygun gördüğü kişinin sırtını sıvazlar, dua okuyarak üfler. Ocağı, erkek çocuklarının devam ettirmesi daha uygun görülür fakat Alevi kültüründe “Ana/Ebe/Bacı” kavramları vardır. Ocaklarda ana, pirin eşi ya da kızıdır. Analar da pir ve dedeler gibi yolun hizmetlisidirler. Bu nedenle kimi zaman “Anadan el aldık ya da anadan bir bez parçası aldık” denir. Böyle bir durum olduğunda sadece erkeğin devam etmesi durumu ortadan kalkar ya da ocaklı ailenin erkek çocuğunun olmaması durumunda kız çocuğu el alır ve kadınlar da bu geleneği devam ettirir. Ocağa gelenler de “Anaya gittik” derler.

Albastı, lohusa kadınlarda ve yeni doğan bebeklerde görülen bir rahatsızlık olması nedeniyle Albastı ocağında anaların olması bir ihtiyaçtır. Ocaklı kadın, doğum sürecini tecrübe etmişse hemcinsinin hâinden anlar, tecrübesi yoksa da içinde yetiştiği kültürel ortamın getirisiyle lohusalığa erkekten daha yakındır. Doğumdan sonraki kırk günlük süreçte lohusanın açık olduğu tehlikelerden haberdardır. Bu yakınlık ve duygudaşlık hastayla ocaklı kişi arasında kurulacak bağı kuvvetlendirir. El alma için kesin bir yaş sınırı olmamakla birlikte el alacak kişinin hastalığı ve belirtilerini tanıyabilecek, gerekli tedavi yöntemini uygulayabilecek yaşta olması gerekir.

Ocak soyunu devam ettiren Sevgi Doğan, el almadan önce kendisindeki gücün akrabaları tarafından fark edildiğini belirtmiştir. Çocukken cem törenine katıldığında da büyükler ve analar kendisini görmüş ve onun diğer çocuklardan farklı bir güce sahip olduğunu söylemişlerdir. Cem bittikten sonra kendisinin üzerine dualar okunmuş ve sırtı

sıvazlanmıştır. Böylelikle ikinci bir eli de cemde almıştır. Ocağa gelen hastalar da Sevgi Doğan da abisinden ve dedesinden daha farklı bir enerji olduğunu, kalp gözünün açık olduğunu ifade etmişlerdir (KK-3).

3. Sağaltma İşleviyle Albastı Ocağı

Albastı hastalığına yakalanan lohusa kadınların ve bebeklerin çaresizliği karşısında tüm Türk topluluklarında çeşitli sağaltma uygulamaları yapılmaktadır. Tıpkı diğer halk hekimliği vazifesi yapan ocaklılar gibi Albastı ocaklıları da eski Türk kültüründe hekimlik ve dini-sihri tüm uygulamaları yapan kamların devamı niteliğindedir. Nasıl ki kamlar birden fazla görevi yerine getiriyorsa Albastı ocaklıları da sadece lohusa kadını ve bebeğini iyileştirmekle kalmayıp albastı belirtilerine benzeyen bazı ruhsal sıkıntılara, psikolojik rahatsızlıklara şifa olabilmektedir.

Ruhsal hastalıkların başlangıcı olarak kabul edilen albastı hastalığının bazı belirtileri vardır. Lohusaların vücut sıcaklıkları ve terlemeleri artar, şiddetli ağrıları olur. Hasta titrer, yüzü kızarır, gerçekte olmayan birtakım olayları yaşadığını zanneder. Bazı nesneleri gerçek dışı boyutlarda ve farklı yaratıklar olarak görmeye başlar. Kendisini halsiz hisseder, sayıklar, ağzı köpürür (KK-1).

Hastalığın belirtileriyle birlikte ocaklı kişiye başvurulur. Ocaklı kişi hastayı çoğunlukla görür görmez albastı olup olmadığını anlar. Hasta ve yakınlarının verdiği bilgilerden de hareketle hastalığın boyutunu tahmin eder. Hastanın tedavisinin ocakta gerçekleştirilmesi daha makbuldür. Albastı ocağının havasının solunup ocağa temas edilmesi de tedavinin bir parçasıdır (KK-2).

Hasta, tedavi için ocağa geldiğinde ocaklı kişi öncelikle onunla baş başa konuşur. Söz konusu şikâyetlerinin ne zamandan beri olduğunu öğrenir. Genellikle bu şikâyetler kadının, çocukluk döneminden kalan ve tedavi edilmediği için gittikçe büyüyen, lohusalık sürecinde de hastalık hâline gelen rahatsızlıklardır. Hasta bu rahatsızlığın doğum sonrasında birdenbire ortaya çıktığını belirtir fakat aslında durum bahsedildiği gibi değildir. Ocaklı kişi, hastayı neyin yakaladığını ve kim tarafından tutulduğunu anlamaya çalışır (KK-1).

Yazılı kaynaklardaki anlatılarda albastı, lohusaya anlık ve birden gelmiş gibi algılansa da araştırma sahasındaki ocaklılar tarafından geçmişe dayanan bir arka planı olduğu belirtilmektedir. Türk kültüründe albastının muhtelif şekillerde görüldüğü belirtilmekle birlikte (Öztelli, 1952: 618-619; Önal, 1998: 52; Beydili, 2004: 43) yapılan tariflerin içinde bulunan kültürel ortamın etkisinde şekillendiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda, ocağın bulunduğu köyde suyun olması albastının görünüşünde balığa benzerliğin olmasını doğurmuştur. Bunun yanı sıra Albastı “çirkin, uzun tırnaklı, uzun saçlı bir kadın yaratık” olarak betimlenmektedir (KK-1, KK-2).

Hasta tedaviye geldiğinde ocaklı, hastayı ilk önce konuşarak rahatlatır. Ardından dualar okuyarak sırtını sıvazlar ve “El benim değil Fadime Anamızın eli” der. “Ya Allah, Bismillah, Ya Muhammed, Ya Ali” diyerek tedaviye başlar. Tedavi sırasında ocaklı, transa geçer. Kendini olay anına bırakır ve bu akışta geçmiş olduğu transta, içinden gelen duaları okuyarak hastanın tedavisini gerçekleştirir. Ocaklı, dua okurken kendinden geçtiğini, içinde bulunduğu ortamdan başka bir âleme geçtiğini, tamamen soyut bir ortamda olduğunu belirtir. Kalbinden gelen hisler aracılığıyla yukarı ile bağlantı kurduğunu (örneğin Hz. Fatma ya da Hz. Hatice), onlarla iletişime geçerek, oradan gelen cevaplar neticesinde Hz. Ali’den ve on iki imamdaki gelen güç ile bu dualara yön verdiğini ifade eder. Bu sırada hasta da bildiği ve içinden gelen duaları okuyabilir. Tedavi bitiminde hastanın terlemeleri, yüzünün kızarması, titremeleri ve geçirdiği ataklar azalır (KK-1).

Albastı ocağına gelenlere dededen bir gömlek parçası ya da anadan bir bez parçası ile başörtüsü verilir. Alınan gömlek ya da bez parçalarının bir kısmını lohusa kendi üzerinde taşıırken bir kısmını da bebeğin beşiğine bağlar. Başörtüsünü ise ya kendi omuzlarına alır ya da bebeğinin beşiğine örter (KK-1). Ocaktan ekmek ya da su da verilmekle birlikte ilk olarak ocaktan çıkan nesnenin kumaş olmasından dolayı gelen hastalara kumaş vermek önceliktir. Ocaklı tarafından ikram edilen suyun çok etkili olduğuna ve hastanın tedavisinin hızla gerçekleştiğine inanılmaktadır. İyileşme sürecinde hastanın uygulaması gereken herhangi bir perhiz yoktur (KK-2).

Sağaltma görevi, ocağın ilk dedesine geçim kaynağı olması amacıyla verilmesine rağmen ocağı sürdüren ocaklı kişilerin paraya ihtiyacı olmadığından tedavi öncesinde ya da sonrasında ücret kabul etmemektedirler. Hastaların dualarının paradan daha kıymetli olduğuna ve kendilerini kazadan beladan koruduğuna inandıklarını belirtilmektedirler. Bunun yanı sıra ocaklı, tedavi sırasında hastalıktan etkilenmemesi için “el yeğniligi” ya da “ağırlık/arılık” olarak getirilen hediyeleri ve ocağa bırakılan paraları kendisindeki gücün yok olacağı/bozulacağını düşüncesiyle kabul etmez (KK-1).

Albasması dışında ocağa psikolojik rahatsızlığı olan hastalar da müracaat etmektedir. Ocaklı kişilerin hastayla konuşmasının ve nefeslerinin hastayı rahatlattığı belirtilmektedir. Albastı ocaklılarının nefeslerinin ve dualarının etkili olduğuna inanılmaktadır (KK-3). Ocağın verdiği kumaş parçası, ocak suyu ve ekmeği temsili bir koruyucu ve Alkız ile kurulan anlaşma olsa da uygulamayı gerçekleştiren ocaklının enerjisini vererek okuduğu dualar hastalığın tedavisinde işlevseldir.

Sonuç

Eskişehir’in Odunpazarı ilçesine bağlı Yahnikapan mahallesinde albastı hastalığının sağaltımı için hizmet veren Albastı Ocağı bugün de aktiftir. Mahalle halkı ve yakın çevre tarafından bilinmekte ve sıkça talep görmektedir. Kutsiyetine inanılan, saygı duyulan ocağın bu durumu, Türk kültüründe albasmaları ve Alkız ile ilgili inanış ve uygulamaların bugün

merkez ilçede de varlığını devam ettirdiğini göstermesi açısından önemlidir. Sağaltma işlemini gönüllülük esasıyla ve inanarak gerçekleştiren ocaklıların, ocağın sürekliliğindeki rolü büyüktür.

Köken olarak Alevi ocakzadelerinden olduklarını belirten ocaklılar, sağaltma yetilerini ailedeki ocak soyuna dayandırmaktadır. Soya dayalı ocaklı olabilmek için el verme/el alma töreninin gerçekleştirildiği ocakta, el verecek kişi, aynı soydan uygun gördüğü kişinin sırtını sıvazlayıp dua ederek şahsa sağaltma yetisini devretmektedir. Bu da ocaklı ailenin bir üyesi olmanın sağaltma yetisine sahip olmaya yetmediğini göstermektedir. Ocaklı olabilmek için el almak, el alabilmek için de ocağın yüz yetmiş yıldır devam eden işleyiş şeklini sürdürmek gerekmektedir.

Albastı ocağının, Alevi ocakzadeleri tarafından yürütülmesi ocaklılara “dede” ve “ana” denmesini de beraberinde getirmektedir. Dedenin ve ananın Alevi toplumundaki inançsal boyutu, ocağa müracaat eden hastaların itikadını da olumlu yönde etkileyerek iyileşmeyi hızlandırmaktadır. Ocakzadeliğin peygamber soyuna dayandırılması, Albastı ocağının ruhsal gücünün, hissiyatının ve sağaltma yetisinin on iki imamla ilişkilendirilmesi inanmayı kuvvetlendirmektedir.

Albastı ocağının dikkat çekici tarafı, ocaklının tedavi esnasında transa geçmesidir. “Ya Allah, Bismillah, Ya Muhammed, Ya Ali” sözleriyle tedaviye başlayan ocaklı, hissiyatını, inancını ve enerjisini uygulamanın temeline alarak transa geçer. Kendini tamamen hastaya odaklaması, hastayla konuşarak onu anlamaya ve rahatlatmaya çalışması açısından Albastı ocaklıları önem arz etmektedir.

Albastı ocağı, albastının inanç ve kültürel boyutunun farkında olarak, tedavi esnasında ve sonrasında bazı kalıp uygulamalar gerçekleştirmektedir. Tedavinin bir parçası olan bu uygulamalar daha çok dinsel ve büyüsel içeriklidir. Albastıyla kurulan sözleşmenin temsili olarak kumaşa tıslımlı bir nitelik kazandırılmıştır. Alkarısı ve ocaklının imzasını taşıyan bu kumaşa temas etme tedavinin önemli bir aşamasıdır. Ocaklının dua etmesi, ocaktan su içirmesi, ocak ekmeğinden yedirmesi ve sohbet etmesi sözleşmenin diğer gerekliliklerindendir.

Eskiye göre sürdüreni ve aktarıcısı azalmış olan Albastı ocağı, albasmasına karşı kadınları, psikolojik açıdan rahatlatarak hem bedenlen hem ruhen iyileştirmektedir. Bugün, psikologların sunduğu iyileştirme yöntemlerine rağmen bireyler hâlâ ruhsal arındırma ve rahatlatma için ocağa müracaat ediyorsa disiplinlerarası çalışmalara gidilmelidir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

Acıpayamlı, O. (1961). Türk halk edebiyatında al ve al-kadını üzerine araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 19 (3-4), 165-176.

- Araz, R. (1995). *Harput'ta eski Türk inançları ve halk hekimliği*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Arık, D. (2005). *Azerbaycan Türklerinin dini tarihi ve halk inanışları*, Ankara: Öztepe Matbaası.
- Ateş, F. (2015). *Adana halk hekimliğinde ocak kültü*, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Bayat, F. (2021). *Ana hatlarıyla Türk şamanlığı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Beydili, C. (2004). *Türk mitolojisi ansiklopedik sözlük*. (çev.: Eren Ercan). Ankara: Yurt Kitap-Yayınları.
- Boratav, P. N. (2013). *100 soruda Türk folkloru*. Ankara: Bilgesu.
- Bozgeyik, B. (2000). *Oniki imam ve Alevilik*. İstanbul: Türdav.
- Çeribaş, M. (2021). Türk kültüründe kut inancı ve kut aktarma yolları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14 (36), 1185-1206.
- Çobanoğlu, Ö. (2021). *Türk halk kültüründe memoratlar ve halk inançları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çoruhlu, Y. (2002). *Türk mitolojisinin anahatları*. İstanbul: Kabalcı.
- Dağı, F. (2020). *Türk halk anlatılarında halk hekimliği*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Demren, Ö. (2008). Halk hekimliğinde ocaklar ve şamanizm. *Folklor/Edebiyat*, 14 (56), 185-210.
- Demren, Ö. (2018). Türk kültüründe bir korku kültü olarak Sivas'ta alkarısı ve albasması inancı. *Antropoloji*, 36, 1-27.
- Duvarcı, A. (1990). Halk hekimliğinde ocaklar. *Milli Folklor*, 1 (7), 34-38.
- Duvarcı, A. (2005). Türklerde tabiat üstü varlıklar ve bunlarla ilgili kabuller, inanmalar, uygulamalar. *Bilig*, 32, 125-142.
- Ercan, C. A. (2013). Mitolojide çocuk katili kadınlar: Lilith, Lamia, Medea. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 5 (1), 89-103.
- Gazanfargizi, A. (2019). Köpek kadından Lilit, Alkarısı ve Isıkıl-Lilla'ya kadar uzanan mitolojik hat. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 125-134.
- İnan, A. (1976). *Eski Türk dini tarihi*. İstanbul: Kültür Bakanlığı.
- İnan, A. (2000). *Tarihte ve bugün şamanizm-materyaller ve araştırmalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kalafat, Y. (1999). *Doğu Anadolu'da eski Türk inançlarının izleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Karakaya, H. (2019). Eski Türk mitoloji ve destanlarına göre Türklerde anahanlık'ın (anaerkillik) ve şamanizmle ilişkisi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kılıç, Y. - Eser, E. (2018). Lohusalık sendromu (al ana/alkarısı/albastı)'nın Eskiçağ Yakındoğu toplumlarının kültürlerindeki izleri: Lilith gerçeği. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 5, 29-60.
- Küçük, A. (1989). Alkarısı. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 2, 469, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Önal, M. N. (1998). *Romanya Dobruca Türkleri ve mukayeseleriyle doğum, evlenme ve ölüm âdetleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

- Özdemir, A. R. (2017). *A'dan z'ye Alevilik başlangıç kitabı*. Ankara: Kripto.
- Öztelli, C. (1952). Zile'de doğum adetleri-V. *Türk Folklor Araştırmaları*, 2 (39), 618-619.
- Patai R. (1964). Lilith. *The Journal of American Folklore*, 77 (306), 295-314.
- Sever, M. (2016). *Mersin ve yakın çevresinde halk inançları ve halk hekimliği*. Ankara: Barış Kitap.
- Şimşek, E. (2017). Türk kültüründe "alkarısı" inancı ve bu inanca bağlı olarak anlatılan efsaneler. *Akra Uluslararası Kültür Sanat Edebiyat ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12 (5), 99-115.
- Türkçe Sözlük*. (2009). Onuncu Baskıdan Yapılan Tıpkıbasım. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Turdimov, Ş. (1999). Türk Dünyasında albastı. (çev.: Selami Fedakar). *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 3, 261-265.
- Ülkütaşır, M. Ş. (1977). Alkarısına dair halk inanmaları. *Sivas Folkloru*, 5 (56), 5-7.
- Ünal, A. (2017). Yahudi geleneğinde kadının yaratılışı ve Lilit efsanesi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 103-115.
- Yıldız, H. (2004). Alevilerde dedelik kurumu. *Alevilik*, (ed.: İsmail Engin - Havva Engin), 321-338, İstanbul: Kitap.
- Zingsem, V. (2007). *Lilith: Adem'in ilk karısı*. (çev.: Devrim Doğan Yüzer), İzmir: İlyas.

Sözlü Kaynaklar

- KK-1: Sevgi Doğan, Ankara 1964, Lise Mezunlu, Muhtar. (Görüşme: 12.03.2022).
- KK-2: Kimlik bilgilerinin yazıda yer almasını istemiyor. (Görüşme: 12.03.2022).
- KK-3: Kimlik bilgilerinin yazıda yer almasını istemiyor. (Görüşme: 15.03.2022).

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Bu makale, proje verilerinden üretilmiştir. Projenin başlangıç tarihi: 07.02.2020 Projenin bitiş tarihi: 26.08.2022 / This article was generated from project data. Project start date: 07.02.2020 Project end date: 26.08.2022

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.

Finansman / Funding: Proje Kodu: 202019010. Proje Adı: Geleneksel Tedavi Yöntemleri Bağlamında Eskişehir İlindeki Ocaklar Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme / Project Code: 202019010. Project Name: A Folkloric Study on Hearths in Eskişehir in the Context of Traditional Treatment Methods

Destek ve Teşekkür / Support and Acknowledgment: Bu çalışmayı 202019010 kodu ile destekleyen Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'ne teşekkür ederiz. / We would like to thank Eskişehir Osmangazi University Scientific Research Projects Coordination Unit for supporting this study with the code 202019010.

Yazarın Notu / Author's Note: Bu çalışma, 202019010 kodu ile Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. / This study was supported by Eskişehir Osmangazi University Scientific Research Projects Coordination Unit with the code 202019010.

Katkı Oramı Beyanı / Author Contributions: Bu makale, proje ekibinde yer alan Tuğçe Özdemir ile birlikte yazılmıştır. Tuğçe Özdemir saha araştırmalarına katılmış ve deşifre kısmına katkı sağlamıştır. Verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması Aslı Büyükokutan Töret tarafından yapılmıştır. / This article was co-written with Tuğçe Özdemir, who was part of the project team. Tuğçe Özdemir participated in field research and contributed to the deciphering part. Analysis and interpretation of the data was done by Aslı Büyükokutan Töret.